

KS. JERZY LATAWIEC, JOLANTA WASILEWSKA – LUBLIN

10 LAT PRACOWNI KONSERWACJI ZBIORÓW SPECJALNYCH W BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO

Pracownia Konserwacji Zbiorów Zabytkowych w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL powstała w marcu 1993 roku z inicjatywy i wielkiego zaangażowania nowomianowanego wówczas wicedyrektora ks. dr. Tadeusza Stolza. Zapoznając się z zasobami Biblioteki dostrzegł ogromną potrzebę stworzenia pracowni konserwacji. Bogaty księgozbiór, intensywnie wykorzystywany i przechowywany w pomieszczeniach, które zostały przystosowane do potrzeb biblioteki, ulegał postępującej degradacji. Brak klimatyzacji i nieodpowiednie warunki przechowywania sprzyjały wydatnie takim procesom.

Utworzenie pracowni konserwacji nie było łatwe chociażby z braku odpowiedniego pomieszczenia i sprzętu. W 1994 roku przebudowano pomieszczenie po dawnej pracowni fotograficznej, a ponieważ było zbyt ciemne, od strony zachodniej wybito dwa otwory i zamontowano okna. Następnie jedno duże pomieszczenie przedzielono ścianą i w ten sposób powstały dwie pracownie: tzw. sucha i mokra. W nowym budynku rozbudowującej się Biblioteki zaprojektowano duże pomieszczenie przeznaczone dla Pracowni Konserwacji. Znajdzie się w nim duży stół, digestorium oraz szafy i komody na przechowywanie potrzebnych środków i materiałów używanych do konserwacji dokumentów.

Wyposażenie

Początki Pracowni były bardzo skromne i trudne, gdyż brakowało maszyn, urządzeń i narzędzi, a przede wszystkim fachowej siły do pracy. Bardzo istotną rolę na tym etapie tworzenia pracowni odegrał p. Wiesław Faber, konserwator dyplomowany, podówczas kierownik Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Pan Faber osobiście zaangażował się w tworzenie naszej Pracowni, udzielając wskazówek w jaki

sprzęt należy wyposażyć pomieszczenia i wspierając nas w uzyskaniu dotacji z Funduszu na Rzecz Nauki Polskiej. Z przyznanych środków zakupiono maszynę papierniczą, prasę uchylną dwukolumnową, suszarkę jezdną, kuwetę z dużą podstawą, destylarkę wody, lampę UV, elektroniczną wagę laboratoryjną, termohigrograf, specjalistyczny odkurzacz oraz wyposażono w metalowe regały część magazynu starodruków, który wcześniej ze środków uniwersyteckich został wyremontowany.

W Pracowni systematycznie przybywało specjalistycznego sprzętu (w dużym stopniu dzięki dotacji MEN-u, ale też nakładem finansowym Uniwersytetu): wysokiej jakości aparat fotograficzny i profesjonalny stół fotograficzny, duża prasa jednośrubowa, stół podświetlany, stół niskociśnieniowy, komody metalowe, gilotyna, nożyce stołowe a także wiele drobnych narzędzi i przedmiotów niezbędnych w pracy konserwatorskiej oraz materiałów (papiery, bibułki, tektury, skóry, pergaminy itp.) i środków chemicznych. W 1994 roku rektor KUL, ks. prof. Stanisław Wielgus, wyasygnował z kasy Uniwersytetu pieniądze na zakupienie komory próżniowo-gazowej do dezynfekcji. W 1997 roku Pracownia wzbogaciła się o komputer.

Pracownicy

Pierwszym pracownikiem i Kierownikiem Pracowni Konserwacji została Jolanta Wasilewska, z wykształcenia historyk sztuki, która od 10 lat pracowała w pracowni intrologatorskiej, gdzie przyswoiła sobie sztukę tego rzemiosła pod wnikliwym okiem kierownika Intrologatorni Siostry Norberty Głowinkowskiej. W latach 1993-1995 Jolanta Wasilewska odbyła w Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (CLKA) w Warszawie szereg kursów o specjalności konserwatorskiej. Od października 1994 roku do grudnia 1995 roku w pracowni zatrudniona była też Maria Kietlińska, również historyk sztuki z 11-letnim doświadczeniem w PP PKZ (Państwowe Przedsiębiorstwo Pracownie Konserwacji Zabytków). Pierwszymi pracami przeprowadzonymi w Bibliotece były dezynfekcja w komorze próżniowo-gazowej, odkurzanie i czyszczenie starodruków w magazynach (40% z ok. 80 tys. woluminów), a jednym z ważnych obowiązków było sprawowanie stałego nadzoru nad sposobem ich przechowywania.

Po rezygnacji z pracy w Bibliotece M. Kietlińskiej w marcu 1996 roku, jej obowiązki przejęła Barbara Winiarczyk (także historyk sztuki z wieloletnim doświadczeniem pracy w PP PKZ). Dzięki jej umiejętnościom pojawiły się nowe możliwości: wykonywanie pełnej dokumentacji fotograficznej dla potrzeb Pracowni, a także świadczenie usług fotograficznych ze zbiorów specjalnych dla czytelników. W lutym 1998 roku, po przeniesieniu p. Winiarczyk do Sekcji Zbiorów Specjalnych, jej obowiązki przejęła Iwona Kasiura, absolwentka Wydziału Artystycznego UMCS, która od 2 lat pracowała w Bibliotece (w tym rok w intrologatorni). W 1998 roku Dyrektor Biblioteki powołał J. Wasilewską na Kierownika Intrologatorni, łącząc tym samym te dwie pokrewne pracownie.

Równoległe z prowadzonymi dotąd pracami rozpoczęto „rzeczywiste” prace konserwatorskie. W rozwiązywaniu napotykaných problemów stałą pomocą i doświadczeniem służyli pracownicy CLKA (m.in. p. Teresa Tryfon). Na szczególne uznanie i wdzięczność zasługują Państwo Małgorzata i Wiesław Faberowie, którzy od początku, nieprzerwanie współpracują z Pracownią Konserwacji Biblioteki Uniwersyteckiej KUL i chętnie udzielają porad w trudnych przypadkach.

Wykonane prace

Pierwsze prace konserwatorskie wykonane zostały w pracowni CLKA w Warszawie. Były to 3 dokumenty rękopiśmienne – listy i mapa:

1. List Króla Jana Sobieskiego z 1694 r. (Rkps. 106);
2. List Księcia Michała Radziwiłła z 1815r. (Rkps 115);
3. Mapa rękopiśmienna Diecezji Chełmskiej i Bełzskiej z 1872 r. (M. 705).

Następne prace konserwatorskie wykonane zostały już w Pracowni BU KUL:

1. Atlas Nouveau a L'usage de Monsieur Le Duc de Bourgogne, T. I, 1694 (A-191/I);
2. Mapa Francji i Belgii, 1807 (M. 1120);
3. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Przywileje królowej Elżbiety z r. 1371 (Dpl. 38);
4. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Sąd sześciu miast: Krakowa, Sącza, Kazimierza, Wieliczki, Bochni i Olkusza w sprawie obywateli lubelskich, 1486 (Dpl. 42);
5. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Wyrok króla Kazimierza, 1459 (Dpl. 40);
6. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Zygmunt August, król polski, rozszerza przywilej nadany przez króla Władysława [Łokietka], 1570 (Dpl. 46);
7. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Jodocus, margrabia, brandenburski, zastawia Reymarowi von.Gutkersperge Wielk. Mistrz zakonu Joanitów w Marchii Branden..... zamek Santok i m. Repen za.... 1409 r., (Dpl. 1) (fot. 1a i 1b);
8. Rękopiśmienny dokument pergaminowy – Zygmunt II król polski zatwierdza i transumuje dla Rady m. Lublina statut cechu piekarzy, 1611 (Dpl. 6);
9. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Kazimierz, Król Polski, na sejmie piotrkowskim, zatwierdza dotychczasowy zwyczaj odbywania sądów miejskich w Lublinie, 1460 (Dpl. 41);
10. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Mikołaj, opat klasztoru w Koprzywnicy, zakonu cystersów, jako delegat papieski do sprawy objęcia kościoła paraf. w Wawolnicy, 1472 (Dpl. 2);
11. Rękopiśmienny dokument papierowy z pieczęcią opłatkową – Świadcstwo dojrzałości Juliana Stadnickiego, 1823 (Dpl. 65);

12. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią opłatkową – Dyplom magisterski z ekonomii politycznej Juliana Stadnickiego, 1826 (Dpl. 66);
13. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z 5 pieczęciami woskowymi – Prawo wieczystej sprzedaży na Cichinie od p. Masalskiego Podkomorzego Grodzkiego w r. 1633 (Dpl. 74);
14. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Władysław IV z Bożej łaski król Polski, Wielki Książę Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki, Inflancki, Smoleński, Świedłowski, Czernichowski a Szwedzki, Gotcki, Wandalski dziedziczony król..., 1635 (Dpl. 76);
15. Pieczęć woskowa z 1550 r. – napis: Dom[inus] Et Heres Sigismund[us] Augu[stus] DG [Dei Gratia] Rex Pol[oniae] Mag[nus] Dux Lituan[iae] Rus[siae] Prus[siae] Sa[m]ogit[iae] Maz[oviae] Etc (fot. 2a i 2b);
16. 31 tomów encyklopedii – La grande encyclopédie: inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts, par une société de savants et gens de lettres. 1- / sous la direction de MM Berthelot, Hartwig Derenbourg, Paris: H. Lamirault: Société Anonyme de la Grande Encyclopédie, [1886-1902], (Da 43);
17. 1450 grafik (XVII-XVIII w.) ze Zbiorów Graficznych BU KUL;
18. Pieśni ojczyste, Warszawa 1830 r., (141604 I) (fot. 3a i 3b);
19. brakujące okucia do rękopiśmiennego kodeksu – Dekrety Gracjana z XIII/ XIV w., (Rkps 1);
20. Sermones peritiles de Sanctis Biga salutis intitulati : a q[uon]dam fratre Hungaro in c[on]ventu Pestien[si] fratru[m] minor[um] de observa[n]tia co[m]-portati. Hagenaw, Henricus Gran, imp. et sumpt. Joannis Rynman, 1516 r., (P.XVI.637);
21. Lieb und Kreuz Weeg, Schweidnitz 1740 r., (Ge 3182);
22. Luther Martin, Enchiridion, Lauban 1708 r., (Ge 3439);
23. Fénelon François de Salignac, Les aventures de Telemaqu, Paryż 1727, (IIa 747);
24. Dokument z oryginalnym podpisem Józefa Czechowicza, Warszawa 1937, (Rkps 2535) (fot. 5a i 5b);
25. Oleodruk z XIX/XX w. – portret Adama Mickiewicza;
26. Rzeźba gipsowa – Adam Mickiewicz, (wys. 90 cm) (fot. 6a i 6b);
27. 11 tomów (w 9 wol) Aristotelis omnia quae Opera... 1574-1575 (fot. 7a i 7b) (na zamówienie Biblioteki Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie);
28. 5 tomów Bibliografii Estreichera (D. 1553);
29. Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią opłatkową – Franciszek książę Sfortia nadaje tytuł doktora obojga praw ks. Franciszkowi Malczewskiemu, kanonikowi gnieźnieńskiemu... 1783 r. (Dpl. 24);
30. Rękopiśmienny dokument – Klimont Modrzewski zaświadcza, że we wsi Przybrodzie jest pięciu kmieci, każdy na pół śladu... (XVI w.) (Dpl. 4);
31. Oprawa (illuminowany pergamin z rkps. zapisem nutowym, XIV-XV w.) Novum Jesu Christi un Nostri Testamentum, Frankfurt 1601 (Gb 500).

Prace na zamówienie Biblioteki Uniwersyteckiej KUL wykonane przez konserwatorów dyplomowanych M. i W. Faberów:

32. Vincentius Ferrerius s., *Sermones de tempore et de sanctis*, Kolonia 1487 (XV.209);

33. Glaudii Galeni, 1537 (Ł.416);

34. Rękopiśmienny dokument z pieczęcią opłatkową podpisany przez króla Stanisława Augusta, 1775 (Dpl. 87);

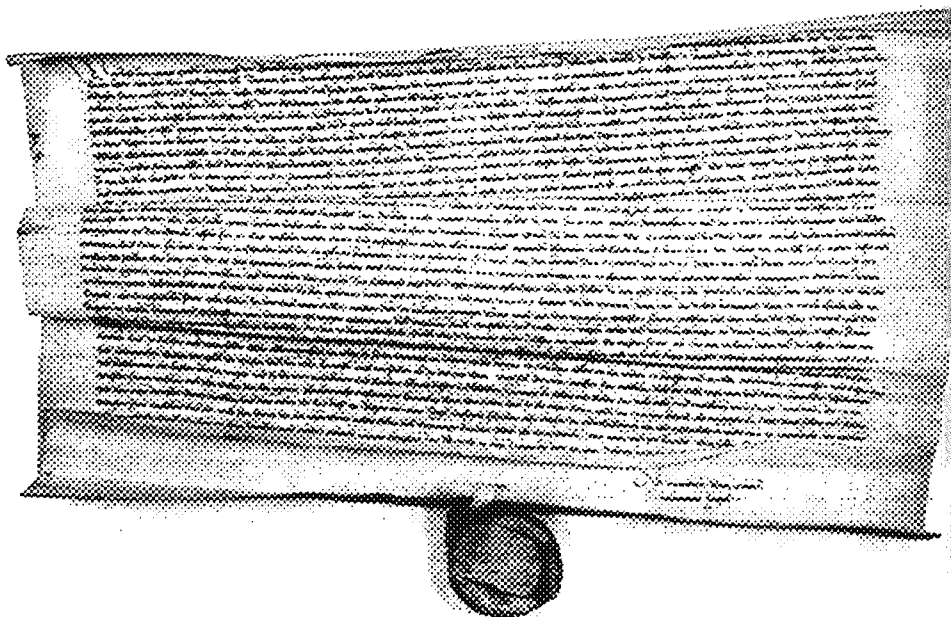
35. Rękopiśmienny dokument z pieczęcią opłatkową podpisany przez króla Jana Kazimierza, 1653 (Dpl. 88).

Zakres prac prowadzonych obecnie w Pracowni jest bardzo szeroki; oprócz tych związanych z konserwacją, wykonuje się usługi dla czytelników: fotograficzne i na specjalistycznej kopiarce OCE, oraz usługi dezynfekcyjne w komorze próżniowo-gazowej dla różnych instytucji. Dotychczas z usługi dezynfekcji skorzystały: Muzeum Wsi Lubelskiej, Biblioteka Główna UMCS, Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego, Biblioteka Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Lublinie, Archiwum Sądu Rejonowego w Lublinie, Urząd Miejski w Kocku, M.G. Poland Sp. z o.o.

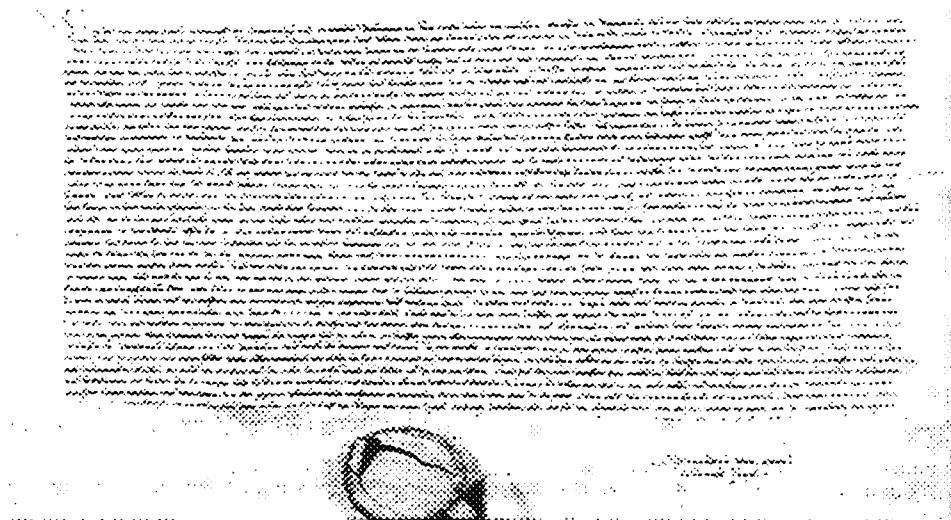
Do ważnych obowiązków pracowników Pracowni Konserwacji należy troska o właściwe warunki przechowywania zbiorów i odpowiednie parametry powietrza w magazynach. Wśród dodatkowych obowiązków są takie jak wykonywanie prac plastycznych na potrzeby Biblioteki (oprawa graficzna wystaw) i dekoracji oraz nadzór nad stroną graficzną internetowej witryny BU KUL.

Rozwój nowych technologii, postęp naukowy i pojawiające się nieustannie nowe wyzwania stawiają wymóg nieustannego dokształcania się i podnoszenia kwalifikacji, dlatego ważnym się staje udział osób zatrudnionych w Pracowni Konserwacji w spotkaniach, sympozjach i konferencjach poświęconych zabezpieczeniu i ochronie księgozbiorów w bibliotekach. Temu też służą konferencje organizowane w naszej Bibliotece dla pracowników konserwacji i introligatorni z zaproszonymi specjalistami. W wymiarze lokalnym, ważnym jest wkład pracowników Pracowni Konserwacji w poprawę zabezpieczenia zbiorów przed zniszczeniem. Szkolenia i konferencje organizowane dla pracowników naszej Biblioteki, dotyczące tych zagadnień służą budzeniu świadomości i podnoszeniu wiedzy bibliotekarzy i magazynierów, mających wpływ na jakość przechowywania zbiorów.

Zmierzająca ku końcowi rozbudowa Biblioteki pozwala mieć nadzieję, że w krótkim czasie zostaną stworzone lepsze warunki pracy i przechowywania Zbiorów. Pracownia wzbogaci się o nowe pomieszczenie, profesjonalny stół i digestorium, a Biblioteka o nowy klimatyzowany magazyn i Czytelnię Zbiorów Specjalnych. Mamy nadzieję, że dzięki tym wszystkim wysiłkom bogate i niejednokrotnie unikalne zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej KUL będą łatwiej dostępne dla badaczy i zostaną dobrze zachowane dla przyszłych pokoleń.

Fot. 1a

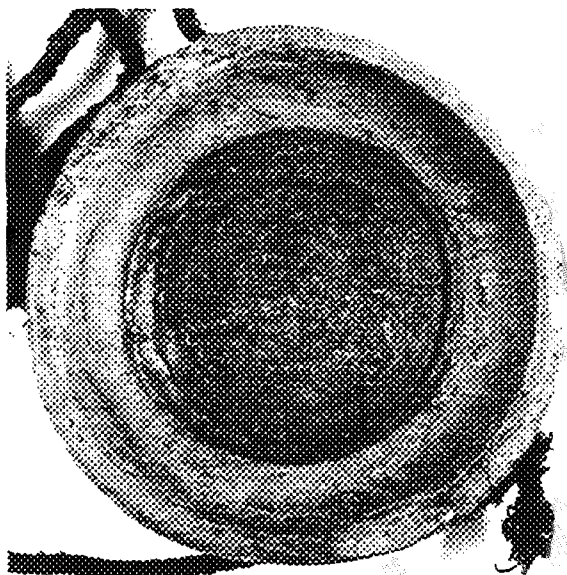

Fot. 1b

Rękopiśmienny dokument pergaminowy z pieczęcią woskową – Jodocus, margrabia brandenburski, zastawia Reymarowi von Gutkersperge Wielk. Mistrzowi zakonu Joanitów w Marchii Branden..... zamek Santok i m. Repen za.... 1409 r., (Dpl. 1);
konserwację wyk. Jolanta Wasilewska
(1a – przed konserwacją; 1b – po konserwacji)

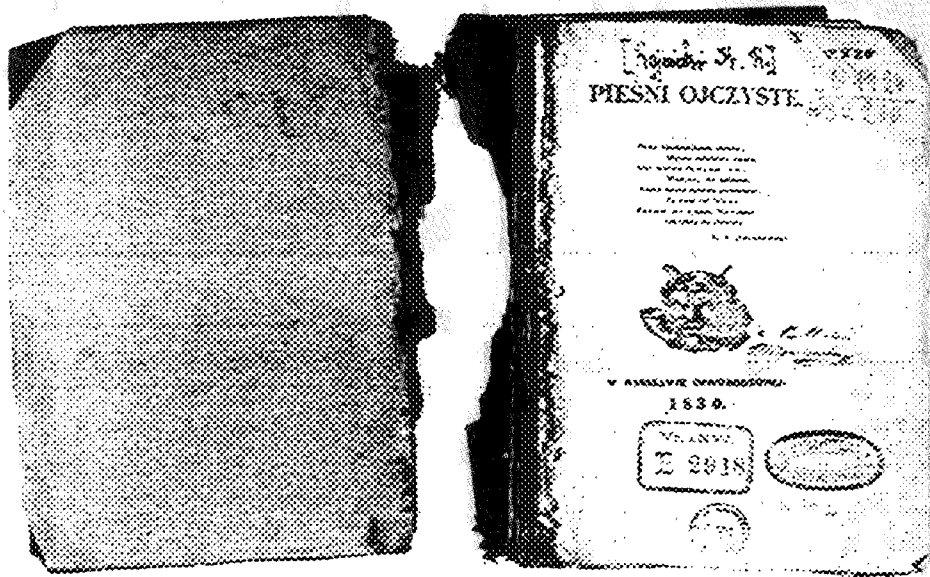

Fot. 2a

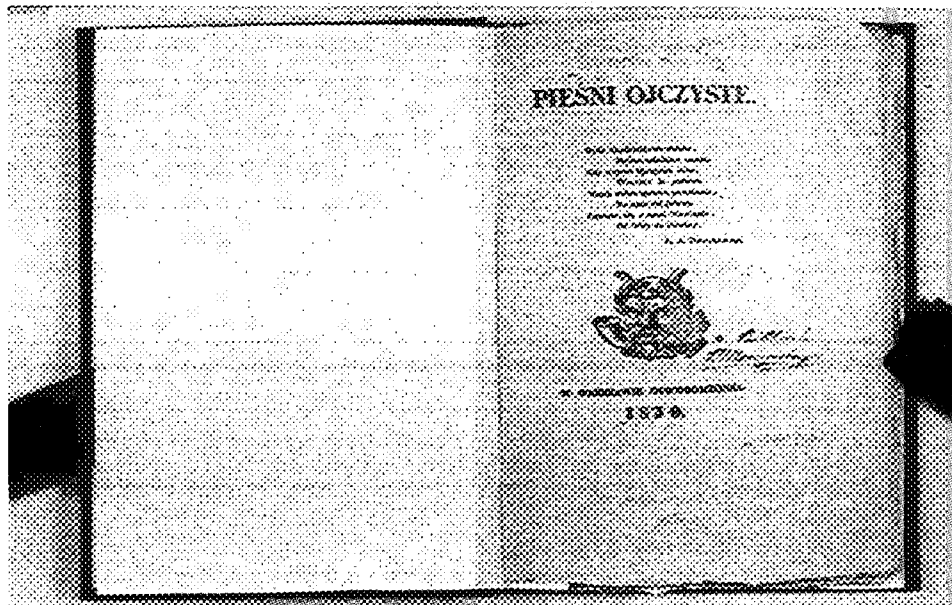

Fot. 2b

Pieczęć woskowa z 1550 r. – Napis: DOM ET HERES SIGISMUND AUGU DG REX POL MAG
DUX LITUAN RUS PRUS SAOGIT MAZ ETC.;
konserwację wyk. Jolanta Wasilewska
(2a – przed konserwacją; 2b – po konserwacji)

Fot. 3a

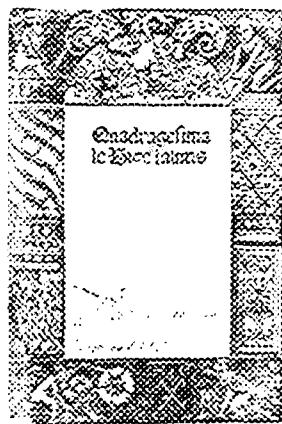

Fot. 3b

Pieśni ojczyste, Warszawa 1830, (141604 I) (poz. nr 18); konserwację wyk. Barbara Winiarczyk
 (3a – przed konserwacją; 3b – po konserwacji)

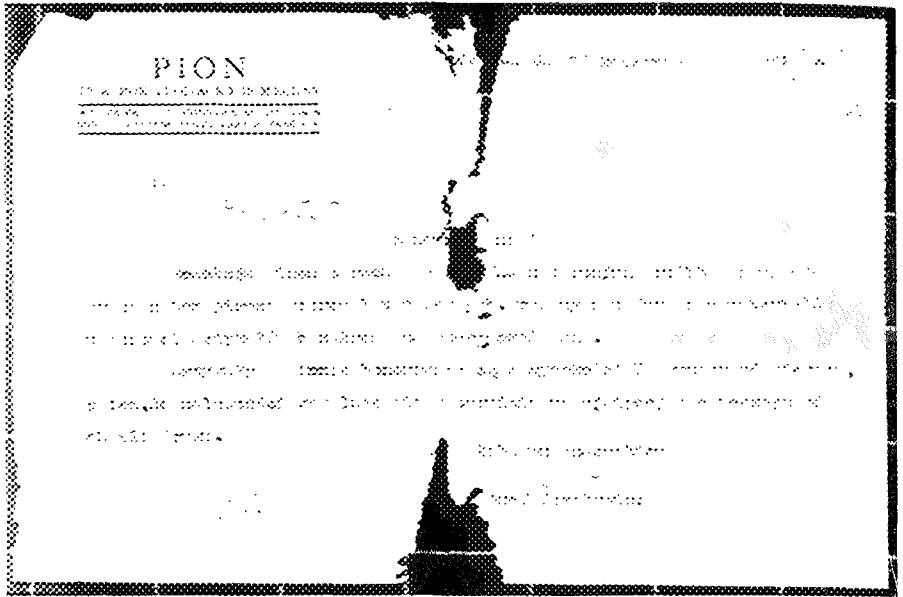

Fot. 4a

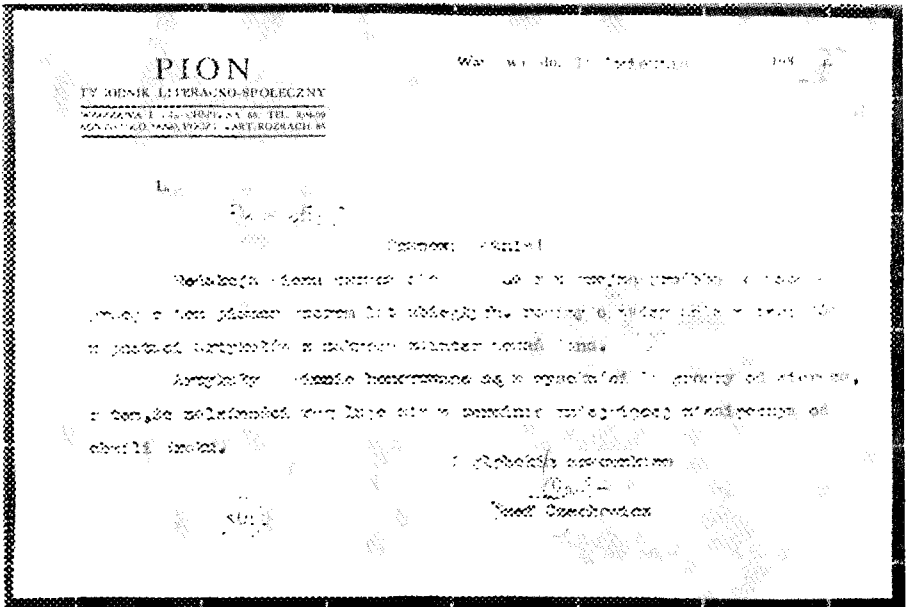

Fot. 4b

Karta tytułowa – Quadragesima le sige salutis, Hagenau 1516 r., (P.XVI.637);
konserwację wyk. Iwona Kasiura
(4a – przed konserwacją; 4b – po konserwacji)

Fot. 5a

Fot. 5b

Dokument z oryginalnym podpisem Józefa Czechowicza, Warszawa 1937, (Rkps 2535);
konserwację wyk. Iwona Kasiura
(5a – przed konserwacją; 5b – po konserwacji)

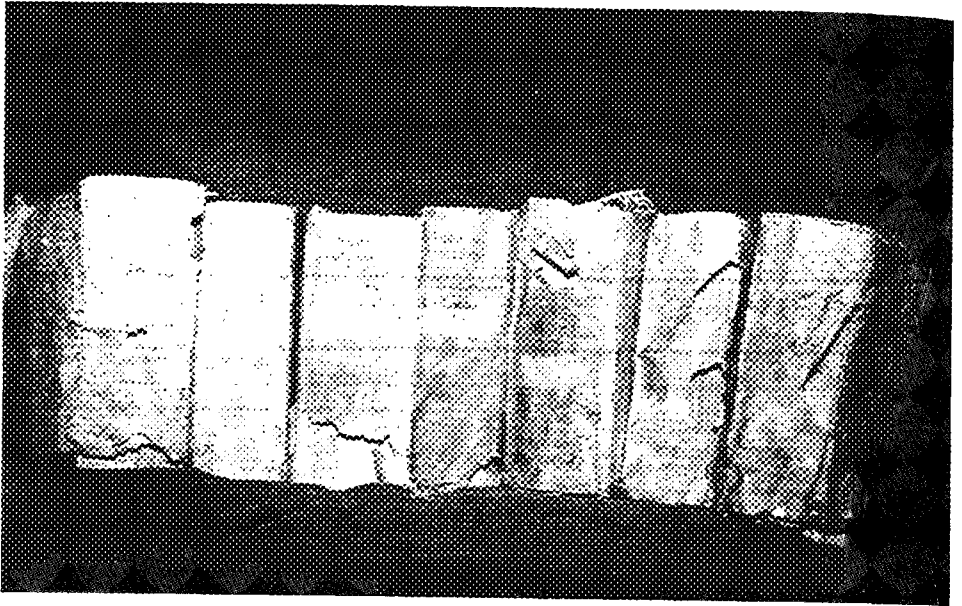

Fot. 6a

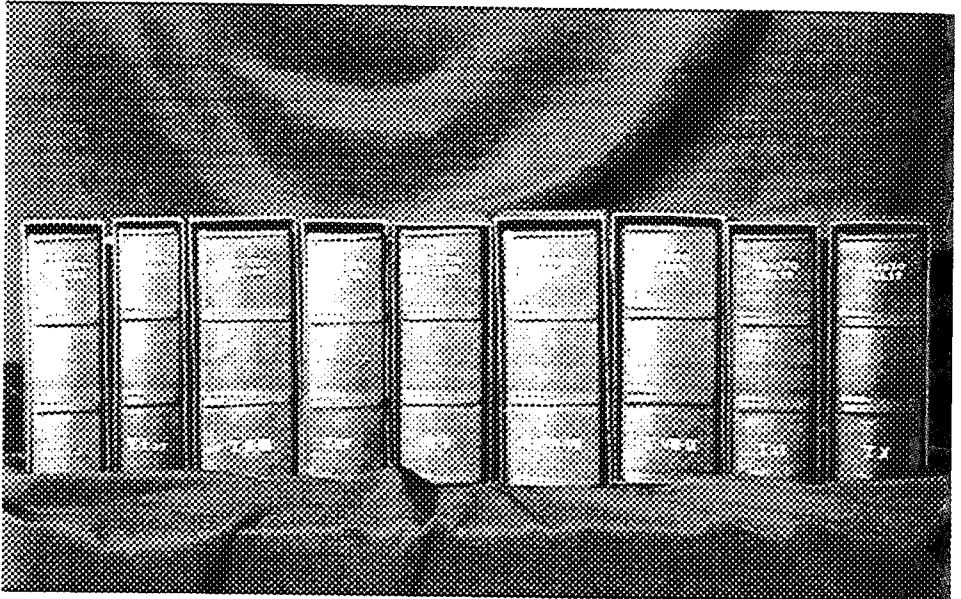

Fot. 6b

Rzeźba gipsowa – Adam Mickiewicz, (wys. 90 cm);
konserwację wyk: Iwona Kasiura, Beata Siemczyn, Jolanta Wasilewska
(6a – przed konserwacją; 6b – po konserwacji)

Fot. 7a

Fot. 7b

Aristotelis omnia quae Opera... 1574-1575;
konserwację wyk. Iwona Kasiura, Urszula Puławska, Jolanta Wasilewska
(7a – przed konserwacją; 7b – po konserwacji)